

Algemeene Koloniale en Internationale Tentoonstelling.

De reclameplaat der tentoonstelling, naar 't ontwerp van Hahn.

Semarang.

13 AUGUSTUS—ult. NOVEMBER.

1837
1838
1839

N
h
v
M
V
z
s
v
s
s
w
d
I
o
s
d
to

d
e
h
st
d
w
D
b
e

Algem. Koloniale- en Internationale Tentoonstelling te Semarang

13 Augustus—ult. November 1914.

Laat, aldus heette het in Indië, in 1913 als geheel Nederland zich opmaakt om het honderdjarig onafhankelijkheidsfeest te herdenken, Indië niet achterblijven. Het wilde zijnerzijds toonen, dat het één is met het Moederland, één in gedachten en één in geschiedenis. Vandaar, dat nevens de tal van tentoonstellingen, die op zoo eigenaardige wijze Nederland in elk deel karakteriseerden, ook in Indië een groote tentoonstelling werd voorgenomen, die te Semarang zal plaats hebben, oorspronkelijk gedacht was voor 1913, maar door een samenloop van omstandigheden in 1914 is gesteld geworden. In zooverre heeft de geschiedkundige juistheid door dit uitstel van een jaar gewonnen, wijl het eerst in 1814 is geweest, dat onze Aziatische bezittingen weer onder eigen beheer kwamen en dat het Engelsche tusschenbestuur onder gouverneur Raffles eindigde. En op den dag, dat dit geschiedde, op 13 Augustus, wordt de tentoonstelling geopend.

De vooruitgang van Indië.

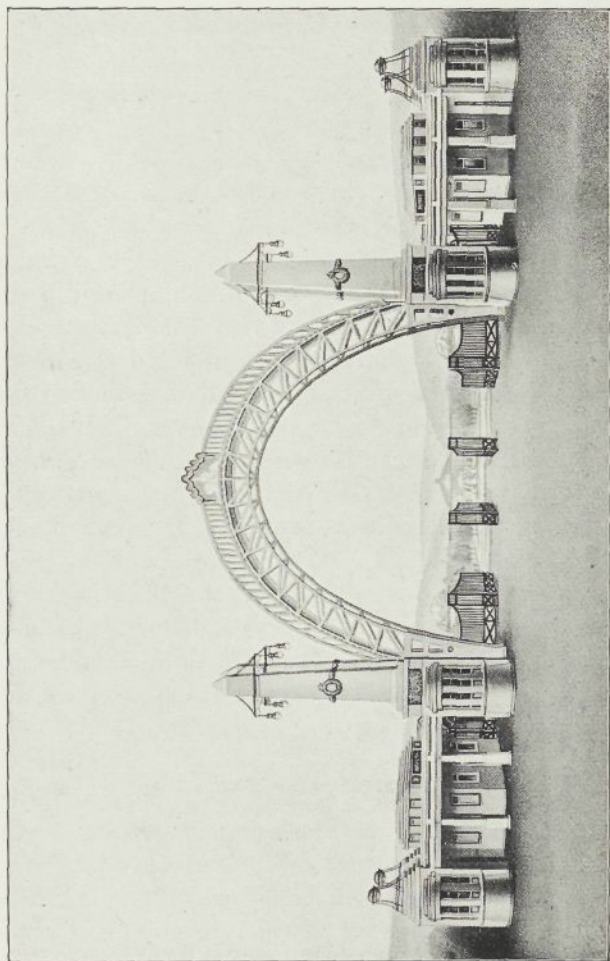
De tentoonstelling te Semarang is gedacht ter herdenking van het onafhankelijkheidsfeest, maar zij was er waarschijnlijk gekomen ook zonder den invloed van het jubeljaar. Want bovenal wil men met deze tentoonstelling aan degenen, die de kolonie niet of niet voldoende kennen, toonen welk een tijdperk van ongewonen bloei zij in de laatste tien jaren is ingetreden. De Europeesche cultures en mijnbouw hebben zich boven verwachting uitgebreid en hiermede samen ging een grootere intensiviteit bij den aanplant en de ver-

14 0000 0017 8131

ISBN =
23177

072-541
 algemeene
 86/10

De hoofdingang der tentoonstelling.

wer
 der
 jare
 ind
 van
 expo
 en
 Java
 van
 moe
 ond
 toeg
 stijg
 koo
 dich
 vraa
 ting
 beva
 zelf
 ten
 ben
 ture
 levi
 N
 spre
 aan
 ges
 cijfe
 den
 uity
 stel
 zoo
 een
 gew

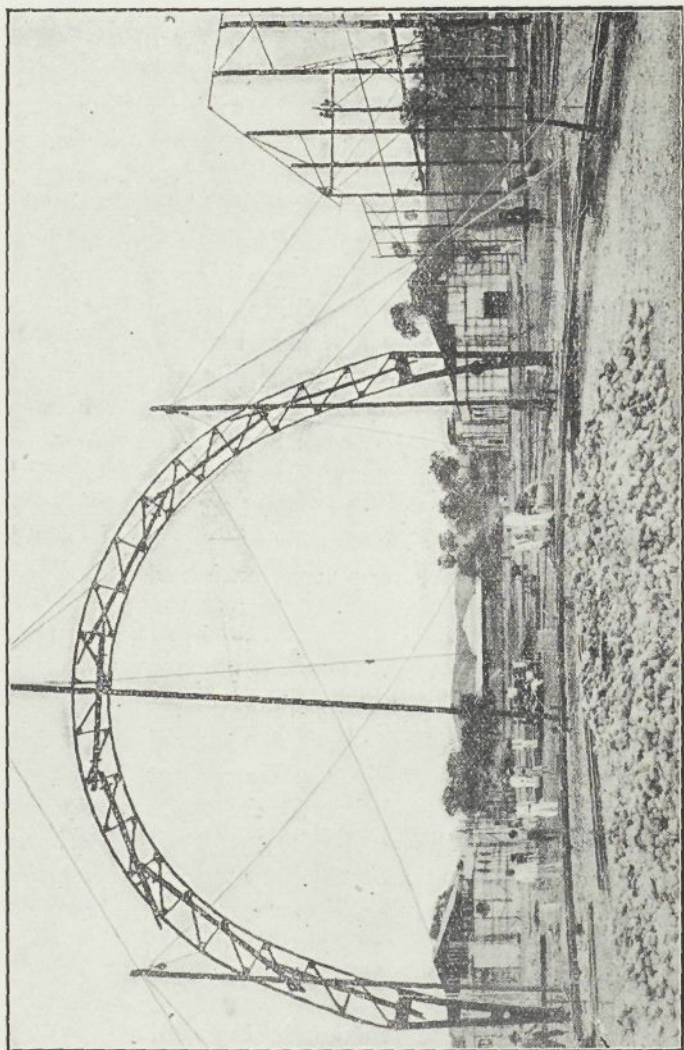
V
 lijk
 tute
 bre

werking van het product. Deze krachtige ontginning der kolonie bracht èn export èn import binnen weinige jaren tot groote hoogte en speciaal de machine-industrie is door dit ontwikkelingsproces voor haar van bijzondere beteekenis geworden. De toegenomen export leidde tot de noodzakelijkheid van een sneller en beter georganiseerd verkeer; het spoorwegnet op Java heeft zich aanmerkelijk ontwikkeld, de havens van Tandjong-Priok, Semarang, Soerabaja, Makassar moesten aangelegd of uitgebreid worden. De import onderging natuurlijk een gunstigen invloed van den toegenomen kapitaalrijkdom der kolonie en van haar stijgend zielental, een sterk wassende en in vele lagen koopkrachtige inlandsche bevolking, welke onder steeds dichter bereik van het geldverkeer komt; een stijgende vraag naar machinale werk- en drijfkracht; de uitzetting der behoeften van de toenemende Europeesche bevolking, alle deze invloeden hebben ook in de kolonie zelf nieuwe gebieden van werkzaamheid geopend. En ten slotte heeft deze opbloei geleid tot uitbreiding der bemoeienis van het Gouvernement met handel en cultures eenerzijds, met Europeesche en inlandsche samenleving anderzijds.

Nimmer zoozeer als tegenover dergelijken bloei spreken de cijfers. Was in 1900 de algeheele invoer aan goederen er een van 183 millioen, in 1910 was hij gestegen tot 325 millioen; voor den uitvoer waren deze cijfers 257 en 451 millioen. Deze vermeerdering van den invoer met 142 millioen of ruim 77 % en van den uitvoer met 194 millioen of ruim 75 %, wil de tentoonstelling te Semarang in beeld brengen, zoo volledig en zoo afwisselend mogelijk, doch volgens een plan, dat een uitnemend geheel uitmaakt en dat ook den oningewijde een zuiveren indruk van den toestand geeft.

Wat de tentoonstelling wil.

Wat de tentoonstelling te Semarang wil, valt duidelijk op te maken uit het eerste artikel van hare statuten, dat spreekt van een tentoonstelling van voortbrengselen van Nederlandsch-Indië's landbouw en

De tentoonstelling in aanbouw.

nijve
heid
bouw
van
Beh
wil
van
neve
daar
wat
te o
well
aard
zeer
met
uitg
toel
I
stel
het
in
pos
He
eer
tus
toe
bel
is
har
du
en
pu
da
va
we
va

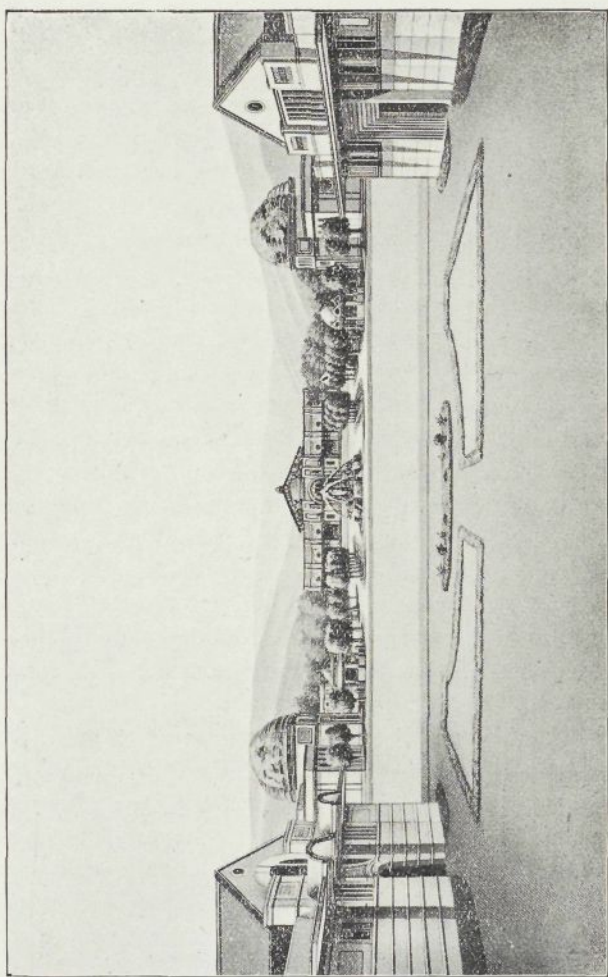
m:

nijverheid; van voortbrengselen van uitheemsche nijverheid met betrekking tot en ten dienste van den landbouw en industrie van Nederlandsch-Indië; en voorts van alles wat in nauw verband staat met Koloniaal Beheer, handel en verkeer in Nederlandsch-Indië. Zij wil een beeld geven van wat er uit het oorspronkelijke van Indië nog in zoo ruime mate over is en wat daarenvens de moderne beschaving er heeft gebracht. Zelfs daartoe bepaalt zij zich niet, want zij wil ook toonen wat Indië worden kan en wat er voor en in Indië nog te ontwikkelen is. Zij wil er die luxe en comfort brengen, welke er om redenen van dikwerf zeer verscheiden aard nog niet zijn; zij wil vooral duidelijk maken hoezeer de interkoloniale en internationale betrekkingen met de omliggende landen van den Indischen Archipel, uitgebreid als zij reeds mogen wezen, nog een groote toekomst tegemoet gaan.

Dat men juist Semarang voor zetel van deze tentoonstelling heeft gekozen, vindt niet alleen zijn oorzaak in het feit dat het initiatief vandaar is uitgegaan, maar ook in overwegingen van de commercieele en economische positie, die Semarang langzamerhand is gaan innemen. Het mocht in 't begin der 17e eeuw weinig meer zijn dan een inlandsch dorp, na het eindigen van het Engelsch tusschenbestuur is zijn groothandel bijna onafgebroken toegenomen en te Semarang heeft zich het eerst de behoefte aan een spoorweg doen gevoelen. Semarang is de zetel van tal van lichamen op het gebied van handel en nijverheid; Semarang is een stad, die voortdurend meer en meer zich ontwikkelt en in beteekenis en omvang toeneemt. Semarang is bovendien als rustpunt voor toeristen een bijna ideaal punt; dichter toch dan eenige andere plaats is het gelegen bij de bouwvallen der Hindoetempels, die vandaar uit kunnen worden bezocht op een rondom de machtige berggroepen van Midden-Java te maken reis.

De opzet der tentoonstelling.

En de wijze, waarop de tentoonstelling is opgezet, mag naar de berichten, geacht worden aan deze groot-

Gezicht op de tentoonstelling, onmiddellijk na het binnentreden.

sch
omg
onv
een
ten
zuic
tot
ree
dee
Ha
kle
lijk
ste
Fra
too
Spo
stel
lijk
mo
bou
par
het
vee
was
stel
en

I
de
ten
ech
ond
hoc
hoc
nijk
lon
aar
dru
sch

sche plannen geheel te voldoen. Zij die de stad en omgeving kennen en daarover kunnen oordeelen zijn onverdeeld in hun lof over de keuze van het terrein, dat een ideaal terrein voor een tentoonstelling wordt geheeten. Het is meer dan 300.000 M². groot en het wordt ten zuiden en ten westen begrensd door een schilderachtig, tot de uitloopers van den Oengarang behorende heuvelreeks, die toestaat in plateau-vorm de verschillende gedeelten der tentoonstelling boven elkander te bouwen. Had men aanvankelijk gedacht aan een betrekkelijk kleine, vooral koloniale en voor een deel zelfs plaatselijke tentoonstelling, steeds grooter is de opzet geworden, steeds ruimer de blik. De omliggende rijken, Japan en Fransch-Indië toonden belangstelling voor deze tentoonstelling en gaven daaraan een internationaal cachet. Sport en vermaak dongen beiden om op deze tentoonstelling waardig vertegenwoordigd te zijn. De aanvankelijk berekende plaatsruimte bleek al spoedig te klein, moest zoowel wat het aantal als de oppervlakte der gebouwen betrof, vergroot worden. De paviljoens voor particuliere ondernemingen, die men zich over geheel het terrein verspreid gedacht had, zullen er komen in veel grooter aantal dan oorspronkelijk mogelijk gerekend was. Zodoende mag men verzekerd zijn, dat het tentoonstellingsterrein een zeer geschakeerden indruk zal geven en een wereldtentoonstelling in het klein zal gelijken.

De gebouwen der tentoonstelling.

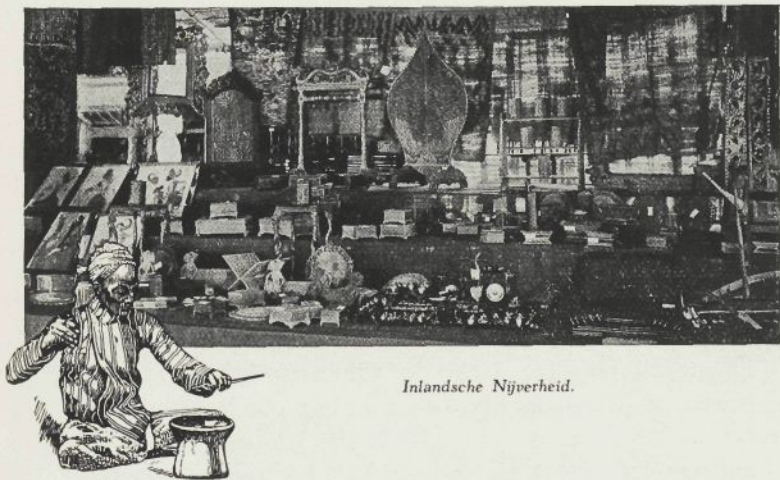
Het gebouw, dat dadelijk bij het binnenkomen van de tentoonstelling in het oog valt, is de voor de buitenlandsche nijverheid bestemde machinehall, waarin echter niet de machinerieën voor de suikerindustrie zijn ondergebracht, die men in het afzonderlijk Suikerpaleis hoopt onder te brengen. Aan de andere zijde van den hoofdingang vindt men het gebouw voor de inheemsche nijverheid waarin alle belangrijke industrieën van de koloniën vertegenwoordigd zijn, als: tegelfabrieken, houtaankapmaatschappijen, mineraalwater-fabrieken, boekdrukkerijen, petroleum-maatschappijen, beton-maatschappijen, cementfabrieken, koffiebranderijen, de Ban-

De zes afdeelingen der tentoonstelling.

De tentoonstelling is te verdeelen in zes afdeelingen, die betreffende Koloniaal beheer, land- en tuinbouw, inheemsche nijverheid, buitenlandsche nijverheid, handel en verkeer, ieder natuurlijk in groote groepen weer onderverdeeld.

Zoo geeft de afdeeling aangaande Koloniaal Beheer nauwkeurig weer wat op het gebied der regeeringszorg geschiedt.

Zoo omvat de land- en tuinbouw de verschillende belangrijke cultures: de suiker, de koffië, de thee, de rijst, de kina, de tabak, de gutapercha en caoutchouc,

Inlandsche Nijverheid.

de cacao, de specerijen, de vezelstoffen en boomwol, de verf en looistoffen, de plantenvetten en oliën, de tuin- en ooftbouw, de geneeskundige en de genotleverende planten en ten slotte de mestsoorten en de grondsoorten, alle weer beschouwd van verschillend technisch standpunt en van de verschillende bedoeling, welke zij op deze tentoonstelling vertegenwoordigen.

De inheemsche nijverheid geeft fabrieksnijverheid, handwerksnijverheid en kunstnijverheid te zien; de beide laatste groepen zoo uitgebreid mogelijk en reeds uit zichzelf belangwekkend door het veelvuldige en

veelsoortige van haar karakter. De inheemsche mijnbouw, behoorende tot dezelfde groep, heeft kolen, petroleum, metalen en gesteenten en mineralen in zich opgenomen; de inheemsche landbouw en boschproducten laat hout, bamboe, rottan en andere boschproducten zien en toont het gouvèrnements boschbeheer en het boschbedrijf; de inheemsche visscherij en jacht vormen met de interessante verzameling van ethnografie de meest karakteristieke van deze groep.

De buitenlandsche nijverheid omvat al wat men maar denken kan op dit ruim gebied: machinerieën, werktuigen en toestellen ten dienste van land- tuin- en boschbouw; ten dienste van nijverheid of voor het leveren van drijfkracht. Ook voor huishoudelijke doeleinden van den meest uiteenloopenden aard.

De handel geeft handelsmonsters van land- en tuinbouw, voor zooverre den uitvoer aangaat, en is voor den invoer onderverdeeld in een vijftal groepen, die voor manufacturen, provisiën en dranken, kramerijen, bouwmaterialen en diversen, die werkelijk alles omvatten wat in het dagelijksch leven maar te denken is.

Het verkeer ten slotte omvat het verkeer te land met een zeer merkwaardige verzameling van vroegere voertuigen en van voertuigen der toekomst; het verkeer langs railbanen en langs kabelbanen; het verkeer te water en al wat daartoe behoort; last not least het verkeer door de lucht, waarbij zelfs de grafische statistiek omtrent luchtvaart niet ontbreekt. Men zal moeten toegeven, dat alleen de opsomming van deze afdeelingen doet zien hoeveel en hoe veelsoortig de tentoonstelling te Semarang voor aller oogen zal bieden.

Het gebouw der Koloniale Regeering.

De Gouvèrnements-inzending is met groote zorg voorbereid en is onder opperste leiding van den heer Lovink voorbereid door de verschillende departementen, die daarvoor in aanmerking kwamen. De eerste groep, die van het Binnenlandsch Bestuur, geeft het bestuursorganisatie met prachtige kaarten en speciale teekeningen aan; geeft verder uitgebreide voorstellingen omtrent

de
een
gez
gee
heen
tren
kad
D
laat
wijs
schi
en
de e
wel
en
vert
D
voor
D
voor
reek
D
omti
peni
ande
tere
de v
D
scho
mari
geda
lood
vaar
tiën
mair
lijk
en v
kolo
van
word

de politie, welke zoo compleet zijn, dat zelfs te Medan een gefingeerde koelierow uit den ouden tijd is op touw gezet om daarvan fotografische afbeeldingen te hebben; geeft interessante voorstellingen omtrent landrente en heerendiensten, omtrent inlandsch credietwezen, omtrent agrarische aangelegenheden, omtrent kolonisatie en kadaster.

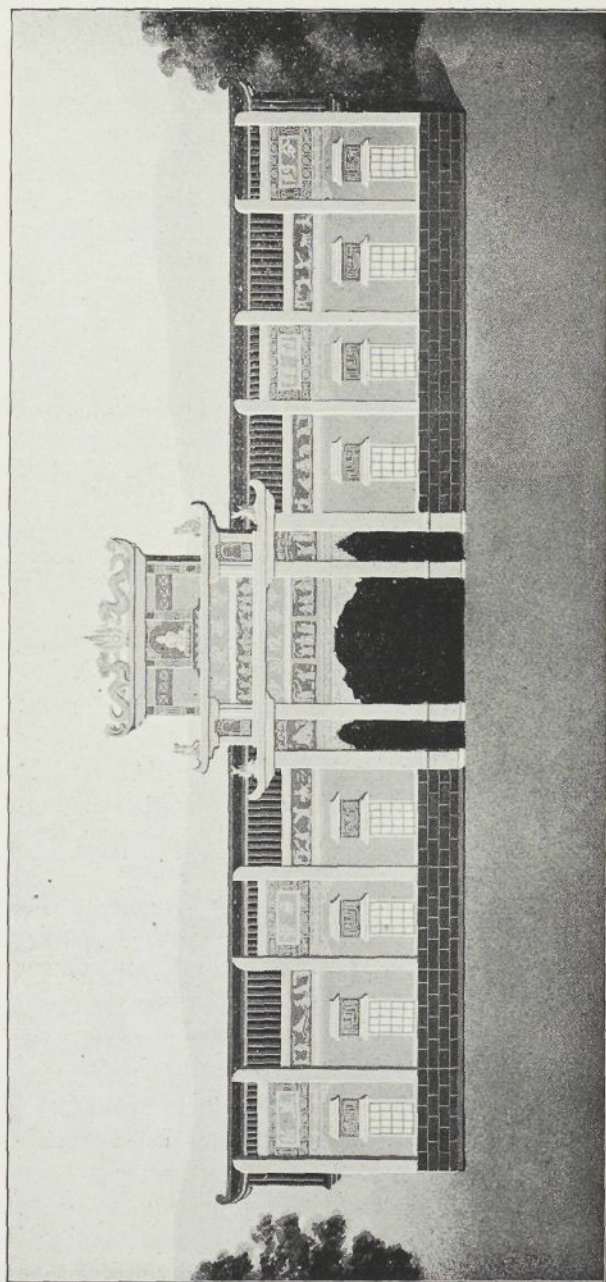
De tweede groep, die van onderwijs en eeredienst, laat zien, wat het Europeesch lager en M. U. L. onderwijs beteekent; hoe het inlandsche onderwijs in verschillende onderdeelen is geregeld; wat aan middelbaar en technisch onderwijs geschiedt en geschied is vanaf de eerste tijden totop heden; terwijl de eere-diensten zoo wel den protestantschen als den katholieken godsdienst en daarnevens verschillende filantropische instellingen vertoont.

De derde groep, die der financiën, laat in grafische voorstelling aanschouwen welke de toestand van Indië is.

De vierde groep, die der justitie, bestaat eveneens voornamelijk uit grafische voorstellingen en uit een rijke reeks van foto's, ook omtrent gevangeniswezen.

De vijfde groep, die van oorlog, heeft afdeelingen omtrent legervorming, uitgaven voor het leger, bewapening, huisvesting en huisraad en verpleging, een en ander zoo aanschouwelijk mogelijk, terwijl bijzonder interessant daarbij mag heeten de serie uniformen vanaf de vroegste tijden tot op heden.

De zesde groep, die van marine, is eveneens zoo aanschouwelijk mogelijk gemaakt en geeft niet alleen de maritieme strijdmacht weer, maar ook al datgene wat gedaan wordt voor bebakening en kustverlichting, voor loods-, haven- en andere werken wat aangaat scheepvaartbeweging in het algemeen en wat betreft expeditiën en exploratietochten, waaraan door de koninklijke marine is deelgenomen. Deze inzending, in een afzonderlijk gebouw ondergebracht, hoopt tegenover landgenoot en vreemdeling te toonen, dat de regeeringszorg in onze kolonie niets te wenschen overlaat en dat ten opzichte van kolonisatie Nederland naast andere rijken mag worden genoemd.

Het Chinesche paviljoen.

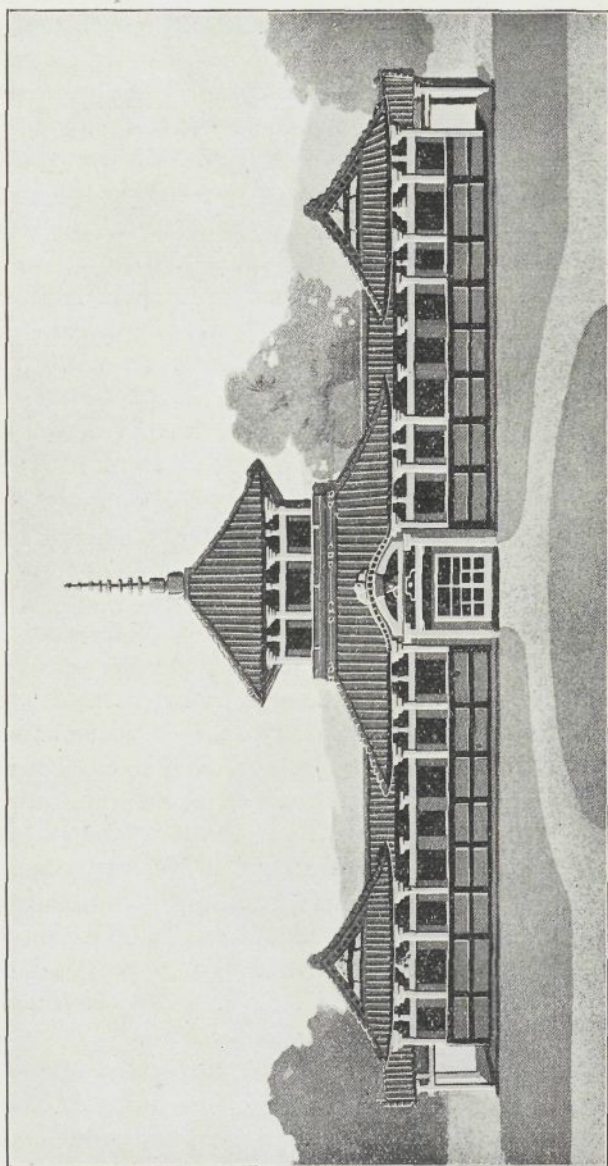
I
 Ind
 mee
 stel
 woc
 waa
 geri
 wor
 aans
 van
 werl
 toen
 heef
 hanc
 gedr
 sche
 het l
 sluit
 theat
 maar
 Aust
 lijke
 huur
 Aust
 de n
 legge
 een g
 veest
 heef
 ding
 Indië
 inzen
 Zoc
 naal
 te be
 geen
 Er
 bijna

De deelneming der vreemde natiën.

De deelneming van de vreemde landen, die rondom den Indische Archipel zijn gegroepeerd, laat over het algemeen weinig te wenschen over. Japan, dat ter tentoonstelling door zijn consul te Batavia zal zijn vertegenwoordigd, komt wel het meest schitterend uit; weliswaar heeft het slechts een paviljoen van betrekkelijk geringe oppervlakte, waarvan een gedeelte nog gebruikt wordt voor een Formoaaansch theehuis, maar wat te aanschouwen zal worden gegeven, is een keurcollectie van voortbrengselen van textiel-industrie, porcelein, lakwerk en machines, dus alleen die waren, waarvan een toename voor den toevoer op Java te voorzien is. China heeft een comité zich zien vormen uit de Chineesche handelslui op Java zelf, welk comité er voor heeft zorg gedragen, dat een paviljoen, opgetrokken in echt Chineeschen stijl, geheel met de kunstigste voortbrengselen van het Hemelsche Rijk zal zijn gevuld; daarbij zal zich aansluiten een winkelgalerij met een speciaal Chineesch theater. Australië komt als Bondsstaat niet officieel uit, maar twee der staten, Nieuw Zuid-Wales en West-Australië zenden officieel in en hebben een afzonderlijke ruimte in een der gebouwen van den handel gehuurd, waardoor echter het oorspronkelijke idee van een Australisch paviljoen is opgegeven. Nog steeds bestaat de mogelijkheid om een tuin tegen de heuvels aan te leggen in den vorm van een kaart van Australië en over een groote en volledige inzending van den Australischen veestapel wordt nog steeds gedacht. In Britsch-Indië heeft zich een comité gevormd, dat van daaruit een zending van kunstnijverheid zal doen uitkomen; Fransch-Indië en Siam laten zich niet onbetuigd en een kleine inzending uit den Levant is te verwachten.

Zoo zal de tentoonstelling dus inderdaad internationaal zijn en onder deze omstandigheden is het alleen te betreuren, van Nederlandsch standpunt gezien, dat geen waardig Hollandsch paviljoen zal verrijzen.

Er was aanvankelijk gedacht — te aardig gedacht bijna om verwezenlijkt te worden — aan een paviljoen in

Het Japansche paviljoen.

oud-
om o
men
oud-
stand
word
kom-
Kun
rijen
bren
maat
te z
Daar
bezie
scha
koop
coöp
van
nis o
word
danl
men
Vrou
toon
het
word
linge

O
nijve
de in
rant
gewo
tiek
dien
bijna
van
H
beho

oud-Hollandschen stijl met daarnevens een winkelgalerij om de karakteristiek der elf provinciën te doen uitkomen en daaraan te verbinden een tuin met niets dan oud-Hollandsche vermakelijkheden. Verschillende omstandigheden hebben er toe geleid, dat dit plan moest worden opgegeven en zoo zal Holland te Semarang uitkomen met een klein paviljoen, waarin de Larensche Kunsthandel uit Amsterdam op het gebied van schilderen het beste der Hollandsche schilderkunst zal voorbrengen en waarin in een afzonderlijke sectie voor maatschappelijke en sociale inzendingen een en ander te zien is van hetgeen Nederland op dit gebied doet. Daar kan men verschillende grafieken en statistieken bezien; het werk van de Nederlandsche Heidemaatschappij bewonderen, een overzicht verkrijgen van de koopvaardijvloot, kennis nemen van het werk op vredes, coöperatief en sociaal gebied; ook een indruk krijgen van het onderwijs, dat in Nederland speciaal voor kennis der koloniën wordt gegeven. En niet vergeten mag worden het speciale paviljoen „De Vrouw”, dat vooral dank zij den aandrang vanuit Holland is tot stand gekomen en waarin zoowel de Vrouw in Nederland als de Vrouw in Indië haar plaats vinden. Hier wordt ook getoond wat op huishoudelijk en sociaal gebied, ook op het gebied van het vrouwenkiesrecht in Nederland wordt gedaan; hier komen ook uit de verschillende instellingen, welke in Indië voor de Vrouw werken.

De gewestelijke inzendingen.

Onmiddellijk achter het gebouw van de inheemsche nijverheid bevindt zich het plein — aloon aloon — dat de inlandsche vermakelijkheden en de inlandsche restaurants omvat. Bij dit plein passen zich de verschillende gewestelijke paviljoens in hare eigenaardige karakteristiek volkomen aan en het is zeker niet de minste verdienste van de tentoonstelling te Semarang, dat zij een bijna volledig overzicht zal geven van de ethnografie van den Archipel.

Het sub-comité uit Solo zal een 6000 vierk. M. terrein behoeven, waarop zullen verrijzen een paviljoen met

inzendingen uit de Kraton en Kepatian, expositieloodsen voor de producten der inlandsche handwerk- en kunstnijverheid, een inlandsch restaurant en een inlandsch theater. In het inlandsch restaurant zullen uitsluitend inlandsche gerechten worden aangeboden; in het inlandsch theater zullen de beste dansers en danse-ressen, waarvoor Solo vermaard is, voorstellingen geven en zal een der beste gamalangs zich doen hooren. Het Pepatian-orkest — Europeesche muziek — geeft boven-

Paviljoen van Cheribon.

dien eens in de week uitvoeringen in de nabijheid van het inlandsche restaurant.

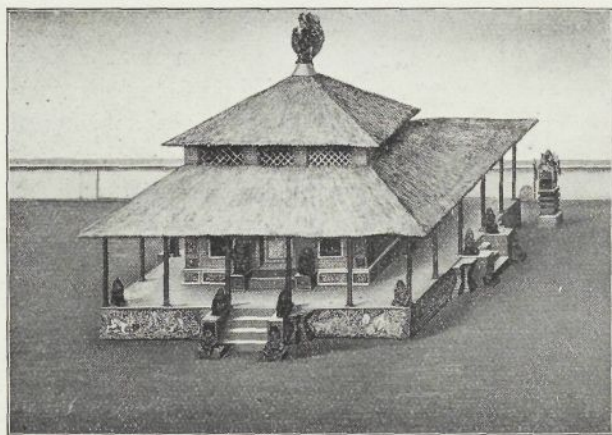
Amboina heeft het plan opgevat om van de verschillende in dat gewest in gebruik zijnde verkeersmiddelen te water, modellen in te zenden. De inzendingen van de residentie zullen in een afzonderlijk Amboina-paviljoen worden ondergebracht, welk paviljoen zal worden samengesteld uit verschillende houtsoorten met versiering naar patronen van Alfoersch houtsnijwerk. De inzendingen zullen hoofdzakelijk bestaan uit producten van land- en tuinbouw, als kruitnagel en nootmuskaat,

plant
orch
tige
van
berij
uit t
dans
toon
D
zend
matt
bam

gen
dez
san
aan
ces
gro
I
me
gel
I
aar
hei

plantenvetten en oliën en bovendien een verzameling orchideeën en andere planten in natura en geneeskrachtige en genotgevende planten, boschproducten, artikelen van uitheemsche nijverheid. De gezaghebbers der Barberij-landen hopen er in te slagen, een groep Baberies uit te zenden, die met hun vrouwen bereid zijn krijgsdansen uit te voeren in het inlandsche dorp der tentoonstelling.

De afdeeling Ceram zal behalve landbouwproducten zenden een sagoklopperij, modellen van tetoemboe's matten, hutten en dergelijke monsters van hout; voorts bamboe pijlen en bogen, modellen van roei- en vaartui-

Paviljoen van Bali.

gen en ethnografica. Een aardig denkbeeld is het van deze afdeeling om een schetskaart uit te geven op papier sans fin, waarop in sprekende kleuren zullen worden aangegeven de bestaande erfpachtsperceelen, houtconcessiën, mijnconcessiën, alsmede de nog beschikbare gronden voor erfpacht.

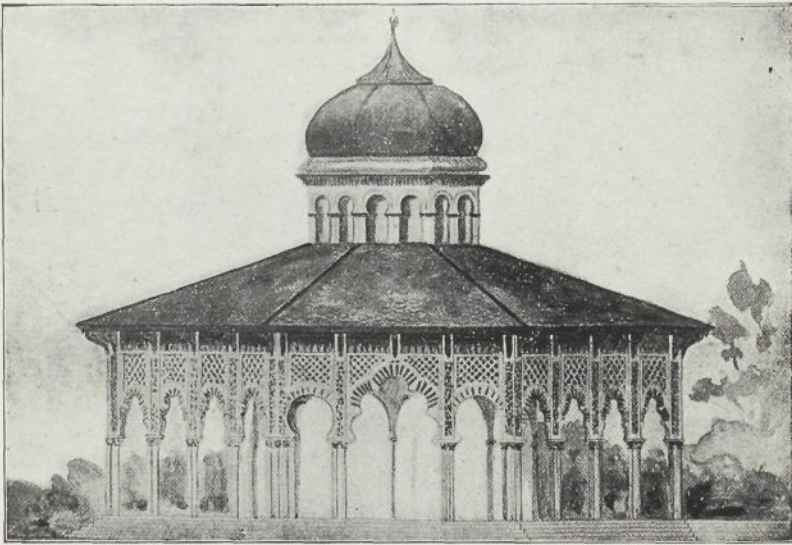
De afdeeling der Aroë-eilanden zal geven een verzameling parelmoerschelpen en andere soorten, zoo mogelijk ook de beroemde Aroë-parels.

De Westerafdeeling van Borneo heeft een inzending aangekondigd van jacht, visscherij en handwerksnijverheid en zal op geheel eigen kosten een groep Dajaks

uitzenden. De Zuider- en Oosterafdeeling van het eiland werken mede tot een belangwekkende Borneo-vertegenwoordiging.

Vanuit Padang-Sidempasan is bericht ontvangen, dat men van daar een Batakshuis wenscht in te zenden, waarin de huisindustrie van deze afdeeling door een Batak-gezin zal worden gedemonstreerd.

Ook Palembang zal met een eigen paviljoen op de tentoonstelling voor den dag komen, welks inzendingen

Het paviljoen der Landbouwvereeniging van Kediri.

hoofdzakelijk zullen bestaan uit katoenmonsters, het beroemde Palembangsche kantwerk, weefsels en ivoorwerk, terwijl waarschijnlijk een tiental ivoorwerkers hun bedrijf in het paviljoen zullen uitoefenen.

Semarang zelf bereidt een paviljoen in Javaanschen stijl voor, dat de dusgenaamde Jasper-collectie, de schitterende verzameling van inlandsche kunstnijverheid door den controleur Jasper bijeengebracht, zal bevatten en als grondslag voor een later te stichten museum van kunstnijverheid zal dienen. Men zal daar zien de resultaten van het handwerk, dat op alle plaatsen op deze

tent
vleu
de c
H
een
geve
taba
waar
stati
noo
A
tent
melo
land
met
Stoc
in e
Java
hoo
het
wor
prij
U
lenc
klei
zaa
nati
bren
sche
Men
heb

I
vol
lenc
doo
tre
ring
700

tentoonstelling zal zijn te aanschouwen, dat geheel een vleugel van de tentoonstelling zal bevatten en dat wel de clou daarvan zal uitmaken.

Het paviljoen van de Deli-plantersvereeniging zal een omvang van ruim 50 vierk. M. hebben en een beeld geven van de tabakscultuur in dat gewest. Ook de tabaksplanters van Midden-Java zullen hun cultuur waardig doen vertegenwoordigen en hebben het proefstation van de tabak-cultuur der Vorstenlanden uitgenoodigd voor verzorging der inzending zorg te dragen.

Als een ander bewijs van de sympathie welke deze tentoonstelling allerwege ondervindt, mag worden vermeld het geschenk, dat door de Directie der Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij in vereeniging met de Semarang-Joana en de Semarang-Cheribon Stoomtram-Maatschappijen is gegeven, hetwelk bestaat in een diorama, voorstellende een gezicht op Midden-Java vanuit een luchtschip, zwevende Zuidelijk van de hoofdplaats Djokja, boven de zee. Dit diorama zal door het tentoonstellingsbestuur in een afzonderlijke loods worden ondergebracht en tegen een matigen toegangsprijs ter bezichtiging van het publiek worden gesteld.

Uit alle hoeken van den Archipel komen de verschillende volksstammen, elk vertegenwoordigd door een klein aantal der inlanders, die er niet alleen hun vreedzaam handwerk komen uitoefenen, maar die er ook hun nationale wapens en muziekinstrumenten zullen medebrengen, om er echt Maleische, Javaansche en andere schermfeesten en muziek-uitvoeringen te organiseeren. Men zal er goede oogen maar ook goede ooren moeten hebben!

Sport en amusement.

Deze inlandsche afdeeling voor zichzelf levert al voldoende amusements op. In de feestzaal zal afwisselend door een uitstekend operette-gezelschap en tegelijk door verschillende tooneelgezelschappen worden opgetreden; voorts is er een cabaret, dat elken avond uitvoeringen geeft. Het Lunapark, dat een oppervlakte van 7000 vierk. M. zal innemen, wordt geheel modern geëx-

ploiteerd en zal niet nalaten tot verhooging der feestvreugde in hooge mate bij te dragen. Bloemenfeesten en wedstrijden op elk gebied worden voorbereid; de sport zal alle drie maanden hoogtij vieren. Op het terrein, dat voor de beide gebouwen van handel zich uitstrekt, ligt een groot grasplein, waarvan de drassige sawahgrond in een uitstekend sportterrein is veranderd.

Op 13 Augustus gaan de poorten van de tentoonstelling open; niet vóór einde November zullen zij worden gesloten. Het is te hopen, dat honderdduizenden door die poorten gaan en zeker zal ieder, die in dien tijd in de nabijheid van Semarang komt, niet nalaten om deze inderdaad interessante tentoonstelling met een bezoek te vereeren.

191
191
191
190
190
190
190
190
190
190

TO

191
191
191
190
190
190
190
190
190
190

In- en Uitvoer van Nederlandsch-Indië gedurende de jaren 1912/1913.

(In 1000 gld.)

INVOER			UITVOER	
	JAVA EN MADOERA.	BUITEN- BEZITTINGEN.	JAVA EN MADOERA.	BUITEN- BEZITTINGEN.
1912	281.193	118.874	347.786	240.271
1911	262.467	111.377	328.000	192.900
1910	228.240	97.107	285.839	165.707
1909	182.683	84.324	306.136	148.601
1908	172.402	78.811	327.744	141.936
1907	154.136	74.831	228.641	135.043
1906	146.971	72.449	208.786	120.694
1905	138.109	65.932	197.239	111.312
1904	126.405	67.557	192.662	99.963
1903	111.453	63.150	186.697	86.202

TOTAAL INVOER NED.-INDIË		TOTAAL UITVOER N.-I.
1912	400.067	588.057
1911	373.844	520.900
1910	325.347	451.546
1909	267.007	454.737
1908	251.213	469.680
1907	228.967	363.684
1906	219.420	329.480
1905	204.041	308.551
1904	193.962	292.625
1903	174.603	272.899

Havenverkeer in de voornaamste Havenplaatsen van Nederlandsch-Indië gedurende 1912.

	Verkeer met het Buitenland.				Verkeer binnen Ned.-Indië.			
	Aan- gekomen.		Uit- gegaan.		Aan- gekomen.		Uit- gegaan.	
	Aan- tal.	1000 M ³ .	Aan- tal.	1000 M ³ .	Aantal.	1000 M ³ .	Aantal.	1000 M ³ .
Batavia.								
Stoomschepen . .	387	1951	292	1706	1325	5875	1416	6102
Zeilschepen . . .	8	8	4	1	3330	134	3323	141
Lichters	—	—	—	—	6	19	6	19
Oorlogs- en ande- re gouv. schepen.	4	15	3	13	127	145	131	158
Semarang.								
Stoomschepen . .	47	230	185	815	1065	6524	929	5936
Zeilschepen . . .	1	3	—	—	1769	111	1757	111
Lichters	—	—	—	—	1	3	1	3
Oorlogs- en ande- re gouv. schepen	—	—	—	—	23	6	23	6
Soerabaja.								
Stoomschepen . .	174	940	131	636	954	5404	990	5721
Zeilschepen . . .	—	—	1	3	13874	319	13875	314
Lichters	—	—	—	—	5	16	5	16
Oorlogs- en ande- re gouv. schepen	2	1	2	1	164	320	166	310
Tjilatjap.								
Stoomschepen . .	19	139	26	216	252	1007	242	910
Padang.								
Stoomschepen . .	56	443	115	1001	515	2367	484	1800
Zeilschepen . . .	—	—	2	2	1242	29	1220	26
Oorlogs- en ande- re gouv. schepen	—	—	—	—	58	40	58	40
Sabang.								
Stoomschepen . .	541	4473	454	3680	473	1028	558	1809
Lichters	2	6	—	—	—	—	2	6
Oorlogs- en ande- re gouv. schepen	7	11	6	6	99	85	98	90

	Verkeer met het Buitenland.				Verkeer binnen Ned.-Indië.			
	Aan- gekomen.		Uit- gegaan.		Aan- gekomen.		Uit- gegaan.	
	Aan- tal.	1000 M ³ .	Aan- tal.	1000 M ³ .	Aantal.	1000 M ³ .	Aantal.	1000 M ³ .
Pontianak.								
Stoomschepen . .	81	89	119	148	217	188	175	127
Zeilschepen . . .	1	—	1	—	203	9	208	10
Oorlogs- en ande- re gouv. schepen	—	—	—	—	33	10	32	9
Balikpapan.								
Stoomschepen . .	45	276	89	468	885	1121	837	939
Zeilschepen . . .	—	—	—	—	135	7	129	6
Lichters	—	—	1	3	212	681	210	674
Oorlogs- en ande- re gouv. schepen	—	—	—	—	19	13	19	13
Makasser.								
Stoomschepen . .	26	209	23	171	491	2168	491	2197
Zeilschepen . . .	—	—	—	—	2746	53	2735	53
Lichters	—	—	—	—	2	6	2	6
Oorlogs- en ande- re gouv. schepen	2	6	1	—	87	60	86	63

CULTUURONDERNEMINGEN.

Er zijn in Nederlandsch-Indië ongeveer 2900 cultuurondernemingen gevestigd.

Hiervan $\pm$ 200 suikerondernemingen;
 $\pm$ 250 tabaksondernemingen;
 $\pm$ 640 koffiondernemingen.

(Onder de laatste 3 opgaven alleen die ondernemingen begrepen waar het genoemde product hoofdproduct is.)

Grondverhuur door inlanders aan niet-inlanders op Java en Madoera (Gouv. Residentiën) gedurende 1912.

Aantal overeenkomsten 17,226.
 Aantal huurders 759.
 Uitgestrektheid in bouws. 168,500.

Uitgifte van grond in erfpacht op Java en Madoera (tot ult. 1912).

	Perceelen.	Bouws.	
Bantam . . .	83	15.857	Op ult. 1912: toegezegd maar nog niet aan- vaard: $\left\{ \begin{array}{l} 263 \text{ per-} \\ \text{ceelen} = \\ 175.220 \\ \text{bouws.} \end{array} \right.$
Batavia . . .	31	5.765	
Preanger Reg. .	1145	249.828	
Cheribon . . .	48	6.710	
Pekalongan . .	80	12.480	
Semarang . . .	154	16.966	afgestaan maar nog niet aan- vaard: $\left\{ \begin{array}{l} 236 \text{ per-} \\ \text{ceelen} = \\ 57.154 \\ \text{bouws.} \end{array} \right.$
Rembang . . .	3	269	
Soerabaja . . .	55	7.497	
Pasoeroean . .	336	100.343	
Besoeki . . .	687	138.397	
Banjoemas . .	32	11.484	1) hierbij nog te rekenen 82 perceelen (= 35.616 bouws) oude huurlanden.
Kedoe . . .	28	2.538	
Madioen . . .	41	7.707	
Kediri . . .	346	85.103	
	3069	660.944 1)	
Cijfers voor ult. 1911	3024	653.254	

Op ult. 1912 waren in de **Buitenbezittingen** aanvaardt in **erfpacht**:

403 perceelen = 565.924 bouws.

Cijfers van ult. 1911:

341 perceelen = 432.500 bouws.

Verhuurde gronden Vorstenlanden op Java en Madoera (ult. 1912).

Soerakarta . . . 107 ondernemingen, groot 229.604.

Djokjakarta . . . 36 „ „ 97.242.

Suikerondernemingen op Java; (deze opgaaf is niet volledig).

GEWEST.	Aantal Ond.	Bouws bewerkt in 1912.	Pikols suikerriet verwerkt in 1912.	Productie suiker ¹⁾ in pikols.
Batavia	6	100	—	590
Cheribon	14	12.822	14.412.358	1.438.879
Pekalongan	16	16.135	18.713.687	2.046.627
Semarang	12	10.435	12.797.409	1.333.303
Soerabaja	38	36.212	44.095.557	4.606.664
Pasoeroean	32	32.555	27.435.427	3.256.574
Djokjakarta	17	14.159	15.593.497	1.889.941
Soerakarta	18	14.542	16.986.802	1.756.007
Besoeki	12	9.555	2.265.453	535.455
Banjoemas	7	6.496	8.885.347	796.676
Kedoe	2	4.235	5.737.062	569.862
Madioen	6	7.779	8.373.609	791.262
Kediri	23	26.549	25.749.206	2.540.205
	203	191.574		21.561.455

¹⁾ Hoofd- en stroopsuiker ten volle, de zaksuiker voor de helft gerekend.

Tabaksondernemingen;

(opgaven onvolledig over 1911 en 1912)

Java en Madoera.

a. Ond. op huurgronden gouv.	54 in Pasoeroean	} Productie: 16.953.361 K G.
residenties 78	5 in Banjoemes	
	17 in Besoeki	
	2 in Kedoe.	

Bladtabak en Krosok.

b. Ondernemingen op erfpachtgronden . . . 8	waarvan:		Productie: 313.721 K.G.
	2	in Pekalongan	
	3	in Pasoeroean	
	1	Kedoe	

2 in Kediri

Bladtabak en Krosok

c. Ondernemingen op partikuliere landerijen . . . 5	{	res. Batavia	Productie: 102.062 K.G.

Bladtabak en Krosok

d. Ondernemingen huurlanden Vorstenlanden . . . 41	waarvan:		Productie: 8.335.443 K.G. 4.969.044 K.G.
	30	in Soerakarta	
	11	in Djokjakarta	

Bladtabak en Krosok.

Buitenbezittingen.

e. Ondern. op erfpachts (huur-) landen	{	—	—
f. Ondern. op concessies Zelfbesturen			

101 Oostkust van Sumatra

362.606 pikol.

Totaal . . . 233

Koffieondernemingen.

(opgave onvolledig over 1911 en 1912.)

Java en Madoera.

a. Ondernemingen op erfpachtgronden	242,	prod. 271.667 pikol.
b. „ „ „ part. landerijen	68,	„ 14.397 „
c. Huurlanden Vorstenlanden	33,	„ 11.325 „

Buitenbezittingen,

d. Ondern. op erfpachts (huur-) landen	20,	„ 14.874 „
e. „ „ „ concessies zelfbesturen	17,	„ 16.289 „

P E T R O L E U M.

Ult. 1911 bestonden 41 concessiën door het Gouvernement en 15 door Inlandsche Zelfbesturen (onder goedkeuring van het Gouvernement) verleend.

Over 1911 is de totale productie aan aardolie in Ned.-Indië geweest:

1.670.568 ton (tegen 1.500.245 in 1910 en 1.474.750 in 1909).

De volgende staat geeft een overzicht van de geproduceerde totalen:

	1909	1910	1911
Java	140.351	147.833	172.438
Sumatra	922.894	718.940	683.423
Borneo	411.505	633.472	814.707
	1.474.750	1.500.245	1.670.568

Het totaal aantal raffinaderijen in Ned.-Indië is 9, n.l.:

op Java; te Semarang, Tjepoe en Wonokromo,
 op Sumatra: te Pladjoe, Bagoes Koenig (beide bij Palembang),
 Tandjong Poera en Pangkalan Brandan.
 op Borneo: te Balik Papan.

De 9e is een kleine raffinaderij op het concessie terrein Klanteng Sadjomerto (op Java).

**Opgaaf van Ijsfabrieken, Machinefabrieken en
Scheepstimmerwerven in Nederlandsch-Indië.**

1912.

GEWEST.	IJS- FABRIEKEN.	MACHINE- FABRIEKEN (stoom- en andere werktuigen).	SCHEEPS- TIMMER- WERVEN.
Batavia	3	—	—
Preanger Regentsch.	3	—	—
Cheribon	3	—	—
Pekalongan	3	—	—
Semarang	5	7	3
Rembang	—	—	1
Soerabaja	8	7	13
Pasoeroean	5	2	—
Besoeki	4	—	—
Banjoemas	2	—	—
Kedoe	3	—	—
Madioen	1	—	—
Kediri	2	—	—
Soerakarta	2	—	—
Djokjakarta	1	2	—
Madoera	1	—	—
Sumatra Westkust .	2	—	—
Tapanoeli	—	—	—
Lampongsche Distr.	1	—	—
Palembang	2	—	—
Oostkust v. Sumatra	3	—	—
Atjeh en Onderh. .	1	—	—
Westerafd. v. Borneo	1	—	—
Z. en O. afd. v. „	2	—	2
Celebes en Onderh.	2	—	—
Menado	2	—	—
Amboina	1	—	—
Bali en Lombok. .	2	—	—
Timor en Onderh. .	1	—	—
TOTAAL	66	18	19

Leng

Staats

Nede

Deli

Leng

Elec

Sema

Neder

Oost-

Stoon

Sema

Seraje

Kediri

Malar

Pasoe

Probo

Modjo

Babat

Mado

Stoon

Batav

Atjeh

Lijn

"

Leng

in N

(van

I

Draac

I

Leng

1833-1897-10000000
1833-1897-10000000
1833-1897-10000000

Lengte der in 1911 in exploitatie zijnde Spoorwegen.

Staatspoorwegen op Java	1968 K.M.
„ „ Sumatra's Westkust	245 „
Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij	262 „
Deli Spoorwegmaatschappij	92 „
Totaal	2567 K.M.

Lengte der in 1911 in exploitatie zijnde (Stoom- en Electriche-) Tramwegen voor het publiek verkeer.

Semarang-Joana Stoomtrammaatschappij	395 K.M.
Nederlandsch-Indische Tramwegmaatschappij	14 „
Oost-Java Stoomtrammaatschappij	81 „
Stoomtramweg Djokja-Brossot	23 „
„ Djokja-Willem I	111 „
„ Goendih-Soerabaja	245 „
„ Solo-Bojolah	29 „
Semarang-Cheribon Stoomtrammaatschappij	334 „
Serajoedal „	91 „
Kediri „	123 „
Malang „	87 „
Pasoeroean „	44 „
Probolingo „	36 „
Modjokerto „	79 „
Babat Djombang „	68 „
Madoera „	214 „
Stoomtramlijnen van de Deli Spoorwegmaatschappij	170 „
Batavia Electriche Trammaatschappij	14 „
Atjeh Stoomtramweg	432 „
Lijn Tjikampek-Tjilamaja	27 „
„ Tasikmalaja-Singaparna	17 „
Totaal	2634 K.M.

Lengte in K.M. van de Gouvernements-telefoonlijnen in Nederlandsch-Indië voor het algemeen verkeer (van de particuliere zijn geen opgaven bekend).

1912.

Locale verbindingen.

Draadlengte bovengronds	21.480 K.M. staaldraad.
„ „	4.710 „ bronsdraad.
„ ondergronds	10.944 „ kabeldubbelraad.

Interlocale verbindingen.

Lengte 1.643 K.M met 4881 K.M. bronsdraad en 455 K.M. ijzerdraad.

**Opgaaf van het aantal in Nederlandsch-Indië tehuis
behoorende Stoomschepen (en Motorbooten), die op
zeebrieven varen.**

1912.

Aantal 175.
Grootte in registertonnen rond 112.000.

Paketvaart in den Nederlandsch-Indischen Archipel.

	Afgelegde geogr. mijlen	Aantal vervoerde reizigers.
1912	566.136	679.850
1911	533.351	643.915
1910	511.155	565.242